

GUTENBERG

Finska Typografförbundets organ

N:o 54 (18)

Suomen Kirjaltajaliiton äänenkannattaja

September
15
Syyskuu

Prenumerationspris — Tilaushinta
Helt år — Koko vuosikerta 5 m.
Half år — Puoli vuosi 3 ”
Postportot inber. — Postimaksu siihen luettuna.
Lösnnummer — Irtonaisnumero à 30 p.

Ansvarig redaktör: Vastaava toimittaja:
O. A. Nyman
Adr.: Gräsviksg. 10. Osote: Ruoholahdenk. 10.

Annonspris — Ilmoitushinta
Per petiterad } 25 p.
Petiiti-riviltä }

8:de årgången
1900
8:s vuosikerta

Finska Typografförbundet. Suomen Kirjaltajaliitto.

Anmälda medlemmar. Ilmoitettuja jäseniä.

Från Helsingfors afdelning: — Helsingin osastosta: Johnsson, Johan Wilhelm, s., l., ³¹/₃ 71. — Ljungqvist, Emil, s., l., ²⁸/₁₂ 77. — Nygård, Frans, t.-elev, p.-opp., ¹¹/₁₁ 81. — Herlin, Frans Magnus, s.-elev, l.-opp., ¹⁹/₈ 82.

Från Wasa afdelning: — Waasan osastosta: Strömbäck, Juho Oskar, s., l., ¹¹/₃ 77.

Från Kristinestads afdelning: — Kristiinän osastosta: Palmu, Gustaf Adolf, tr., p., ²¹/₁₁ 77.

Inträdande medlemmar. Yhtyneitä jäseniä.

Från Helsingfors afdelning: — Helsingin osastosta: 1306. Lindström, Emil, s., l., ⁴/₁₁ 74, från Svenska Typ.-Förbundet, Ruotsin Kirjaltajaliitosta.

Aflyttade medlemmar. Muuttaneita jäseniä.

671. Tynell, Karl Henrik, från H:fors till Wasa, Helsingistä Waasaan. — 503. Widerholm, Walter, från Uleåborg till Sordavala, Oulusta Sortavalaan.

Utgående medlemmar. Eronneita jäseniä.

584. Jänne, Juho Fredrik. — 826. Lindström, Hugo Elof, döde, kuolleet. — 776. Kortman, Arthur Hjalmar, utträdt ur yrket, eronnut ammatista. — 5. Johansson, Karl Paulinus, på egen anhållan, omasta pyynnöstään. — 478. Lindgrén, O. F., för obetalta medlemsafgifter, maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi.

Humanitet.

Inom hela den bildade världen finnes ett bruk, som spelar en ofantlig stor rol inom mänskligheten och hvilken i dagligt tal betecknas med ordet humanitet. Skulle vi djärfvas att i någon mån granska huru detta ord tillämpas i praktiken bland de personer, som stå vårt yrke nära, måste vi erkänna, att detta vackra ord endast är en fras. Huru mången af oss typografer ha ej gjort den erfarenheten, att af de personer, som göra anspråk på att kallas bildade, deras uppträdande i mer än ett afseende gifver mycket öfrigt att önska. Huru ofta ha vi ej funnit, att våra publicister, som stå vidt och bredt predika i sina tidningsartiklar om jämlikhetsprinciper, tolerans mot olika tänkande, arbetarnes höjande i andligt och ekonomiskt afseende, äro de första att motarbeta dessa vackra yttranden, då det gäller att i praktiken tillämpa dessa teorier på de arbetare, som stå dessa herrar närmast. Blicka vi tillbaka några månader, då vi höfligt framstälde begäran om en, af tidsomständigheterna nödtvungen förhöjning i våra inkomster, skall vi lätt finna, huru ordet humanitet från hrr publicisters sida tillämpades. Gå vi vidare i betraktandet af det sätt, hvar på våra principaler behandlade dem, som hade sig förelagt uppdraget att på fredlig väg söka åstadkommandet af en förbättring i de förhållanden, som under flera år varit en förbannelse för såväl principaler som arbetare, nämligen hämmandet af den öfverhandtagande smutskonkurrensen, så torde det ej vara för mycket sagt att humanitet tycktes vara ett begrepp, som för de flesta af våra hrr principaler var alldeles obekant. Endast den omständigheten att en hel kår, som hade företagit sig att i dessa dyra tider, då lifsförnödenheterna visade sig vara i ständigt stigande, begär en

obetydlig förhöjning i sin inkomst, stämplas som förrädare mot sitt land. Då en af österbottens mera framstående tidningar finner sig föranlåten, att på typografernas billiga begäran mot desamma föra ett språk sådant man endast kunde vänta af den mäst smutsiga penna; hvad skall man bilda sig för omdöme om våra bildade tidningsredaktörer, synnerligast då de, utan vidare låta dylika, och för deras anseende, mindre aktningvärda kolleger föra ett så ovärdigt språk. Det är beklagligt, att den finska tidningspressen som i det hela taget åtnjuter ett välförtjänt anseende i utlandet, kan tolerera ett dylikt smutskastande mot dem, som stå tidningsmannen så nära som typografen.

De af oss, som hade den tillfredsställelsen att närvara vid det med principaldelegationen och typografförbundets representanter gemensamma mötet å hotel Fennia, fann äfven här, huru afvisande och utmanande de bildade voro. Det intryck typograferna vid detta tillfälle fick, stärkte dem i den öfvertygelsen, att med så bildade personer, som där fanns, ett fredligt samarbete mellan principaler och arbetare är totalt omöjligt. Man såg allt för väl, att dessa herrar voro öfvertygade om „sin makt“ därför att inom „denna delegation sutto flera af Finlands förnämsta jurister och att ingen boktryckareförening i hela världen kunde uppvisa en sådan sammansättning“.

Då nu arbetare vid sina viktigare åtgöranden komma till dylika slutsatser, böra vi lätt kunna finna, hvartill konsekvenserna kunna leda. Det, som vi typografer närmast ha bygt vår organisation på, är reglerandet af missförhållandena inom vårt yrke på den ömsesidiga, fredliga öfverenskommelsens väg. Ser vi, att detta ej kan, genom bristande tillmötesgående från våra principalers sida, förvärligkas, så bör det ej förvåna dem, om typograferna därefter skulle mera än hittills lyssna på de läror, som arbetarne häst borde så litet som möjligt befatta sig med. Man försöker ju så mycket som möjligt motarbeta den allt mer och mer terrängvinnande socialismen, men vill häller ej förstå, att genom ett suveränt tillbakavisande af alla höfliga, från arbetarne gjorda anhållanden, man så att säga, befordrar det som man häst velat undvika. Arbetarefrågan hos oss kan ej så helt och hållet afskaffas, ty så länge den hufvudsakligast berör arbetarens ekonomi, skall den alltid blifva „brännande“. Lösningen af densamma måste i första hand gå i den riktningen, att arbetarens inkomst står i proportionerligt förhållande till hans utgifter, ty ställes arbetaren i en sådan ställning, att han som familjeförsörjare ej kan fullgöra sina plikter mot familjen och kommunen, så blir följden den, att samhället får iklåda sig de uppgifter, som annars familjeförsörjaren skulle fullgöra. Att denna frågas lösning till en stor del är beroende på den humana uppfattningen, torde väl ej af någon kunna bestridas.

När vi nu finna huru litet värde de tyckas sätta på humanitetens fordringar, som varit i tillfälle att inhämta „vetandets välsignade gåfva“, hvad skall vi då rimligtvis begära af dem, som alldrig egt tillgång att i någon vidsträcktare mån blifva delaktiga af denna impuls. Är det då underligt, om någon af de personer, hvilka utgått från arbetarehem, och genom en eller annan omständighet blifver satt till „sty-

rande“ följer exemplet „uppifrån“ och medveten om sin „storhet“ söker att „stuka“ dem bland deras underordnade, som våga hysa någon afvikande mening från förmannens. För att taga endast ett fall ur högen, behöfva vi blott hålla oss till hvad för kort tid sedan passerade *) gentemot en äldre typograf som oakadt han under 17 år plikttröget fullgjort sina åligganden mot den firma han tillhört, plötsligen blifver förflyttad till „civilt“ med thy åtföljande arbetsbrist och — nöd. Hade hos denne hans förman funnits den minsta känsla af humanitet, så borde han kunnat tänka sig i hvilken svår belägenhet denna typograf måtte komma, som ej allenast har åldern mot sig, utan äfven den med åren aftagande arbetsuthålligheten, som naturligtvis ställer honom betydligt i skuggan af en yngre, modärn utbildad typograf, äfvensom att han är familjeförsörjare. Det är dock ej första gången som denne „arbetarevän“ utmärker sig för sitt „humana“ tillvägagående.

Här skulle vara ännu mycket mer att anföra för att visa, huru illa beställt det är inom de kretsar, hvilka typograferna närmast komma i beröring med och visa huru litet man i själfva verket menar med de teorier i fråga om humanitet, som våra „bildade“ personer tillämpa, då teori och praktik aldrig så litet komma i beröring med dem själfva. *Typograf.*

Itävaltalainen tariffi.

Saattaa olla huvittavaa joskus heittää katseen ulkopuolelle omia kotinurkkia, nähdäkseen miten muualla puuhataan. Jos emme ole kokonaan välinpitämättömyyden kannalla, niin on meillä tällaisista huomioista usein yhtä ja toista opittavaa sekä voimme verrata, missä suhteessa meidän olomme ovat ulkolaisiin rientoihin nähden.

Epäilemättä ovat meidän itävaltalaiset ammattiverimme siihen tariffiin nähden, joka Itävallassa otettiin käytäntöön tämän vuoden alusta, korkeammalla kannalla, kuin me suomalaiset. Niin uskomattomalta, kuin tuntuukin, niin täytynee kuitenkin myöntää, että me täällä korkeamman sivistyksen yksimieli- ja kaksikielisyyden maassa olemme vielä koko lailla jälessä maata, joka monen monituisiin eri kansanrotuihin nähden on ristiriitaisuuksien maa, sekä maata, jossa vielä keskiajan pimeys sekä nykyajan kulttuuri taistelevat vallasta.

Siksipä saattaa olla mieltäkiinnittävää lähemmin tutustua heidän tariffiinsa.

Tämä tariffi on otettu käytäntöön kuudeksi vuodeksi ja on siinä maa elinsuhteihin nähden jaettu kuuteen eri luokkaan siten, että ensimmäisen luokan hinnat ovat alimmat ja kuuluu tähän luokkaan esim. tuo puolibarbaarinen maa Bukowina, jotavastoin taas Böhmi ja Ala-Itävalta esiintyvät korkeammassa luokassa. Ainoastaan Wienissä maksetaan korkeimman luokan hintaperusteen mukaan. Alin vak. viikkopalkka on 20—28 kronea (1 krone = Smk. 1: 05) sekä laskuperuste 38—48 helleriä (100 helleriä = 1 krone), noustun kaksi helleriä kutakin luok-

*) Se Gutenberg för den 1 juni.

kaa kohden. Laskuperusteena on aakkosjärjestelmä. Työajan pituus on 9 tuntia, lukuunottamatta koneletoja, joihin erityisestä tariffista vielä puhumme. Työttömyyden sattuessa maksetaan laskuletoille odotusrahoja viimeisen viiden viikon keskiansion mukaan ja on työnantaja myöskin oikeutettu ottamaan korvausta työmiehiltä hävitetyistä työajasta. Taitoa eri kielissä vaaditaan itävaltalaiselta latojalta siihen nähden, että miltei kaikkialla puhutaan vähintään kahta kieltä, toisin paikoin kolmea; esim. Triestissä saksaa, italiaa ja slaavilaista kieltä; Bukowinassa saksan-, rumeenian- ja rutheeniankieliä. Muista kielistä maksetaan vakituisella palkalla oleville latojille 3 kronea viikossa lisäpalkkiota.

Konepainajilla ei ole erityistä tariffia, vaan ovat he velvoitetut hoitamaan kahta konetta 15 %:n palkanlisäyksellä pikapainimesta sekä 10 %:n korotuksella diigelpainimesta, silloin kuin nämä kaksi konetta samalla kertaa ovat käynnissä. Rotatsioonikoneen painajina on käytettävä opinsuorittaneita painajia ja riippuu näiden palkat sopimuksesta.

Kuten yleensä katolisissa maissa, niin on Itävallassakin lukemattomia juhlapäiviä ja pikkupyhiä. Tariffi ei kuitenkaan myönnä juhlumisia noille pikkukaupungeissa tuon tuostakin esiintyville paikallisille suojeluspyhimyksille, ainoastaan eri maakuntien suojelushaltioille suodaan tämä kunnia, vaan onhan sitä siinäkin yltäkyllin.

Irtisanomisaika on 14 päivää. Kun kirjaltaja työttömyyden takia sanotaan irti paikastaan, niin on hänellä 1—3:teen luokkaan tämän kahden viikon aikana kunakin päivänä vapautta 1—2 tuntia sekä 4—6:teen luokkaan 3—5 tuntia toisen työpaikan kuulustelun varalle, ilman poisvetoa palkasta. Laskuletoille maksetaan tästä ajasta korvausta paikallisen alimman vakit. palkan mukaan.

Oppilasolojen paremmalle kannalle asettamisessa, josta me täällä viime talvena taistelimme, vaan jonka työnantajat kaikessa isällisyydessään kynsin hampain pitivät omana asianaan, ovat itävaltalaiset onnistuneet paremmin. Monien, kumpaakin puolta hyödyttävien määräysten joukossa, on myös korkein oppilasmäärä opinkäyneihin verrattuna järjestetty seuraavasti: 1—2 taituria kohti 1 oppilas, 3—8 2 oppilasta sekä 9:stä laskien jokaista 3 taituria kohden 1 oppilas. Oppilaspaljous lasketaan edellisenä vuonna kirjapainoissa työskentelevien taiturien keskimääräisen tuloksen mukaan, lukuunottamatta yksinomaan sanomalehdissä työskenteleviä taituria sekä rotatsioonikonepainajia. Mitähän meidän lapsirakkaat opetusisämme maaseudulla tällaisesta järjestyksestä sanonevat? — Oppiin pyrkivältä vaaditaan lääkärintodistus sekä tarpeelliset koulutiedot.

Kuhunkin maakuntaan asetetaan sovinto-oikeus, johon kuuluu niin monta isäntää kuin kirjaltajaakin. Silloin kuin sovinto-oikeudet eivät pääse yksimielisyyteen, niin lykätään asiat koko maata käsittävän tariffilautakunnan ratkaistavaksi, ja on tämän lautakunnan velvollisuutena myös valmistella muita tarffiin kuuluvia asioita.

Tämän 48 sivua 8:0 käsittävän tarffin yksityiskohtien perusteellisempi selvittely kävisi liian pitkäksi; mainitsemme vain, että paljo siellä on sellaista, jota meiltä puuttuu. Sanomalehdillä on useissa suuremmissa kaupungeissa erikoistariffinsa.

Kuten mainitsimme, on koneletoilla eri tarffinsa, johonka kannattaa lähemmin tutustua. Ainoastaan opinsuorittaneita latojia käytetään koneletouksessa sekä on oppiaika tässä 12 viikkoa. Palkka tältä ajalta on sanomalehdissä olevan alimman palkkamääräyksen mukainen 15 % korotuksella, jonka jälkeen se kohoaa 40:ksi %:ksi. Työaika on 8 tuntia, eikä koneletoja voida velvoittaa ylityöhön; tätä vastoin on hän velvoitettu latomaan seuraavan alimman määrän: ensimmäisen kymmenen viikon kuluessa: „Lino-typpellä“ 5,000 kirjasinta, „Monolinellä“ 4,000 ja „Typographilla“ 3,500 kirjasinta tunnissa;

puolen vuoden kuluttua suhteellisesti: 5,500, 4,600 ja 4,100 kirjasinta. Tätä täyttääkseen on latojalla oikeus vaatia sileätä latousta vähintään 20 ciseron leveydelle sekä painettua tahi kirjoituskoneella valmistettua käsikirjoitusta. Vastoin yleistä tariffia on koneletojatariffi hyväksytty ainoastaan kahdeksi vuodeksi.

„Minä rupeen faktoriksi!“

Löytyy paljon nuoria herroja, lyseolaisia, ylioppilaita, taloudenhoitajia, näyttelijöitä, konttoristeja, opettajia y. m., jotka kernaasti ryhtyisivät johonkin ammattiin, kun vaan saisivat semmoisen tehtävän, ettei se liiaksi rasittaisi ruumista saaden samalla herroiksi elellä ja herraspalkan. Semmoiset herrasmiehet omaavat kyllä jotenkin paljon yleissivistystä, taitaavat useampia kieliä, ovat kirjanpitoon perehtyneitä, osaavat esiintyä ja kykenevät edustamaan isännistöjään — kaikki ominaisuuksia, jotka ovat tärkeitä ja välttämättömiä — mutta eivät vielä riitä, kun ammattitaitoa ei ole.

Erittäinkin näkyy kirjapainojen johtajan toimet olevan hyvin haluttuja paikkoja ja moni herrasmies kaikessa yksinkertaisuudessaan on ihan julkisesti hakenut faktorin paikkoja. He eivät huomaa, eivätkä näy käsittävän että kirjapainon johtajan toimessa tarvitaan välttämättömästi myöskin ammattitaitoa. Heidän mieleensä ei juolahda eivätkä he myöskään tahdo alentaa itseään niin paljoa, että opettelisivat käytännöllisesti ammattia sen määräjän mitä vaaditaan. Mitä vielä! — Elinkeino-lakimme säätää että jokaisella Suomen kansalaisella on täysi oikeus harjoittaa mitä ammattia hän haluaa ja se säädös on vaikuttanut että räättäli voi ruveta suutariksi, nokikolari leipuriksi, teurastaja nahkuriksi j. n. e. Kirjapainotyö on myöskin ammatti ja tulee siis itsekullakin kansalaisella olla oikeus ryhtyä sitä ammattia harjoittamaan, tarvitsematta edeltäpäin käydä mitään erityistä oppia“. Näin lausui eräs ylioppilas, ollen pahoillaan siitä ettei kirjapainojen johtajatoimeen kelpaa muut kuin opinkäyneet ammattimiehet.

— „Olette kovin takapajulla, ammattinne ei tule edistymään, kun pidätte sen kahlehdittuna. Ne, jotka nyt ovat johtajinanne, eivät ammattistaan ole innostuneita, eivätkä siitä pidä. Antakaa johtotoimet semmoisille, jotka halustaan siihen ryhtyvät ja saatte nähdä että edistytte paljon enemmän“, — lisäsi hän vielä, lausuen lopuksi:

— „Minä ainakin antaudun kirjapainoammatin alalle ja rupean faktoriksi!“

Joku vuosi sitten oli Helsingin kirjaltajain yhdistyksessä ratkaistavana kysymys: Kuinka monta vuotta tulee oppilaan olla opissa, jos hän on suorittanut ylioppilastutkinnon.

Tämän kysymyksen suhteen oltiin eri mieltä. Toiset tahtoivat lyhentää oppiajan kolmeen vuoteen, toiset taas neljään. Oli myös semmoisia, jotka olisivat lyhentäneet sen kahteen vuoteen ja semmoisiaakin löytyi, jotka vaativat että kirjaltajan ammattiin pyrkivän ylioppilaan tulee olla viisi vuotta opissa niinkuin muittenkin. Näin eriäviä olivat mielipiteet. Päätökseksi tuli, että neljä vuotta katsottiin kylliksi ylioppilassivistyksen saavuttaneelle oppilaalle.

Henkilö, jonka johdosta asia silloin niin päätettiin, oli ylioppilas, ja on jo kavunut johtajaksi. Hän on puolestaan edistänyt ammattitaitoa siten, että opetti muutamia nuoria ylioppilas-herroja ja -naisia viime talvena latojiksi siltä varalta, jos itse ammatilatojat tekisivät työlakon. Ammattimme on siis koko lailla edistynyt, ja faktorin kokelaita on paljon.

Jos olot meillä olisivat semmoiset kun ne ovat semmoisissa maissa, joissa valtion ja kunnan virkoihin ja muihin yhteiskunnallisiin luotamustoimiin kelpaa kaikki henkilöt, jotka täysin omistavat toimeen tarvittavat tiedot, vaikka eivät olekaan saaneet yliopistollista sivistystä,

eivätkä ole suorittaneet koneellisia tutkintoja. Mutta koska nyt on niin, että kouluja käyneillä ja kun tutkinnon suorittaneilla on etuoikeutettu oikeus hyvin palkattuihin yleisiin virkoihin — vaikka eivät omaakaan muita jo nykyään tarvittavia yleiskansallisia ominaisuuksia — jota oikeutta muilla kansalaisilla ei ole, niin ei ole myöskään oikein että pyritään toimiin, joihin ei omata tarpeellisia alustavia tietoja.

Kirjanpainajain ammatti näkyy juuri olevan niitä, joka eniten tällaisia herrasmiehiä miellyttää, ja kernaasti he tahtosivat olla ammatinkin täysin perehtyneitä, mutta eivät viitsi käydä tarvittavaa oppia.

Syrjästä katsoen tuntuu faktorien toimi kovin helpolta ja mukavalta ja sen takia saattaakin moni itseään uskotella toivomuksella:

„Minä rupean faktoriksi. Se on helppo tehtävä“. — Niin ruvetkaa vaan te herrat kaikellaiset, kyllä työtä teillekin riittää!

Kirjaltaja.

Kansainvälisen Sihteerinviraston tiedonantoja.

Painotuotteiden vaihto.

Itävallan Kirjaltajain ja kirjakevalajain yhdistysten liittohallitus on lähettänyt Sihteerinviraston kysymyksen, voitaisiinko tämän välityksellä saada sihteerinvirastoon kuuluvien liittojen kesken toimeen säännöllinen painotuotteiden (vuosikertomusten, kokouspöytäkirjain, erityiskertomusten, tariffien y. m.) vaihto. Me olemmekin aina samanlaisiin pyyntöihin vastanneet lähettämällä niistä kappaleista, joita on Sihteerinviraston käytettäväksi saapunut, ja ilmoitamme täten, että vastedeskin mielellämme sellaisiin pyyntöihin vastamme sillä edellytyksellä, että jokaiselle liittohallitukselle ja liitonäänenkannattajain toimituksille voitaisiin lähettää aina kaksi kappaletta kutakin eri painotuotetta. Mutta voidaksemme tätä toivomusta täyttää, olisi kuitenkin välttämätöntä, että Sihteerinvirastoon lähetettäisiin vähintään 85—90 kpl. kutakin vaihdettavaa painotuotetta. Me pyydämme siis asianomaisia Liittohallituksia noudattamaan tätä kehoitusta, joka on omansa toiselta puolelta vaikuttamaan agiteeraavaisesti ja toiselta puolen lähentämään liittoja toisiinsa.

Kansainvälinen Kongressi.

Olemme jo usein olleet tilaisuudessa huomamaan, että kansainvälisen kongressin kokoonkutsumisesta vallitsee sangen erehdyttäviä käsityksiä, muun muassa se mielipide, että jokaisella liitolla olisi oikeus mielivaltaisesti kutsua Kansainvälinen kongressi kokoon. Tämä on aiheuttanut meitä muistuttamaan asianomaisille liitoille Kansainvälisen Kirjaltaja-Sihteerinviraston ohjesääntöjen 26:ta pykälää, joka kuuluu:

„Pykälä 26. Kansainväliset kongressit voidaan kutsua kokoon, jos Sihteerinvirasto kolmen kansan liittojen pyynnöstä ja liittojen enemmistön suostumuksesta on sen kokoonkutsuttavaksi päättänyt tahi jos edellinen kongressi on siitä nimenomaisen päätöksen tehnyt“.

III:s Kansainväl. Kirjaltajakongressi, joka pidettiin elokuussa v. 1896, ei tehnyt mitään päätöstä seuraavan kongressin paikasta eikä ajasta, mutta sensijaan päätettiin Saksan Kirjaltajaliiton edustajain esityksestä tehdä mainittuun 26 pykälään seuraava muutos, että liittojen suostumus olisi hankittava ainoastaan yhden liiton pyynnöstä. Koska siis jo useissakin liitoissa on keskusteltu Kansainväl. kongressin kokoonkutsumisesta, niin odotamme edes yhden liiton asianmukaista esitystä siitä, onko sellainen kongressi kutsuttava vuodeksi 1900 tahi vuodeksi 1902 sekä samalla keskustelukysymyksiä kongressia varten. Niinkään odotamme ehdotuksia tulevan kongressin paikasta ja kokoonumisajasta.

Kansainvälinen Kirjaltajasihteerin- virasto.

Kiertokirjeessä 10-pltä toukok. ilmoitettiin asianomaisille liittohallituksille allekirjoittaneen ankarasta sairaudesta ja samalla pyydettiin että tämä seikka otettaisiin huomioon. Toukokuun lopulla luulimme jo siksi tointuneemme, että voisimme jälleen ryhtyä toimeemme. Mutta siinä valitettavasti petyimme, sillä kesäkuun jälkimäisellä puoliskolla uusiutui tauti, joka teki kaikan työskentelyn mahdottomaksi elokuun alkuun saakka. Pyydämme vieläkin arv. Liittohallituksen kärsivällistä huomiota osaksemme, sillä vieläkin tarvitsee tilamme paljon sääliväisyyttä.

Toverillisella tervehdyksellä!

Bernissä 20 p. elok. 1900.

Kansainväl. Kirjaltajasihteerinvirasto.

Friedrich Siebenmann.

De olika försöken att på *icke* *mekanisk* väg förenkla sättningen.

Efter *Karl Höger*

af

J. J.n.

(Forts. fr. n:o 11).

Nästa försök i denna riktning gjordes af en tysk, C. G. Fischer, som i förening med en herr A. v. Langen (se föreg.) 1879 uttog patent å en satsförenklingsmaskin i förbindelse med afläggingsapparat. Denna afsåg intet annat än att hjälpa sättaren gripa stilen, i det den sorterade alla stilar åt samma håll.

Millars ofvan omtalade apparat gaf idén till en mer komplicerad, af en engelsman vid namn T. F. Porter uppfunnen maskin, som 1879 infördes i marknaden och hvilken liksom Millar's tillförde sättaren stilarna på mekanisk väg. Dessa förvarades i metallhylsor anbragta i 45 graders vinkel och voro, allt efter de stilar som de innehöllo, längre eller kortare. Hvarje stil sträfvade nedåt af sin egen tyngd. Sättaren sitter framför den af ena foten igångsatta apparaten och stilen faller honom formligen i händerna. Så snart han fått åtta eller tio stilar mellan fingrarna placerar han dem i vinkelhaken, den mindre utslutningen har sin plats i en låda närmast densamma. Till höger har han en kast med de öfriga stilarna, tecken, bråksiffror o. d. För att förhindra nästkommande stils utfallande vid hylsans öppnande är vid dess underkant anbragt en fjädrande metall-list. Denna enkla apparat, hvars pris är ung. 30 pd. sterl., lär ännu användas i några engelska officiner. Mr Porter påstod, att en femtonårig flicka efter sex månaders lärotid på en timme hade satt och utslutat 60 rader petit af 15 eicero bredd med tillhjälp af hans maskin.

Året efter hafva vi att anteckna ännu en förenklingsapparat af mekanikern J. R. Winder, England. Med denna skulle man pr timme kunna sätta mer än 6,000 bokstäfver.

Den af Millar, Porter och Winder bearbetade idén, att ersätta kasten med olika stilkanafer, som till vinkelhaken nedsläppte bokstäfverna, återupptogs 1881 af Louis Kossuth-Johnson och A. Low från Brooklyn. Dessa båda erhöllo 1882 patent å tre olika uppfinningar: afläggingsapparat, sättmaskin och „svängande stilkast“. Den första apparaten af enklaste slag hade till ändamål att underlätta afläggningen och var ej större, än att sättaren bekvämt höll den i handen; i denna lilla inrättning var „greppet“ placeradt. Den andra sättmaskinen var en rätt stor och komplicerad apparat, bestående af en rad kanaler, hvilka voro upphängda om en rörlig axel och vid hvars undre ända stilarna kommo ut när rören eller kanalerna fördes tillbaka. Då emellertid denna apparat ej visade sig synnerligen praktisk, konstruerade de efter samma grundidé en ny,

som de kallade „svängande stilkast“. Den lär hafva införts å några amerikanska officiner, men gick snart samma väg som sina föregångare.

Fischer och v. Langen framkommo snart åter, 1884, med en på grundvalen af deras föregående patent bygd apparat för sättningens påskyndande jämte afläggingsmaskin, hvilken de gafvo namnet „Gutenberg“. Dessa båda förenklingsapparater väckte på sin tid bland Tysklands boktryckare stort uppseende, så mycket mer, som en bland vårt facks främste målsmän, Büxenstein i Berlin, sedan han å sin officin låtit apparaten arbeta på prof någon tid, genast inköpte fem ex. af densamma. Hvad denna apparats produktivitet beträffar, lämnade de hos Büxenstein uppställda ett ganska godt resultat. Med 6½ timmars arbetstid kunde en sättare sätta omkring 3,600 stilar pr timma. Den högsta siffran som uppnåtts var 3,800 stilar.

I februari 1886 meddelades tysk patent å en af hr Arthur Schwarz konstruerad, knapt så stor som en hand, omkring nio konkordanser lång „handsättningsapparat“, hvilken formligen är ett försök att införa „järnhanden“ inom typografien. Apparaten, som ingenstädes kom till användning, omnämnes endast som ett utslag af tämligen långt gående originalitet. Enligt patentbeskrifningen bestod den af en på sidorna och under slutet bleckränna fäst om sättarens handled. I denna löpte fram och åter en tapp; vid bleckrännan var fästad en omkring två konkordanser lång fjäder, i ändan försedd med en knapp. Utanför rännan var fästad en häfstång, på hvilken knappen vid nedtryckningen verkade; häfstången var försedd med ett litet utsprång (nåsan). Bevärpad med denna apparat grep nu sättarens hand öfver apparaten, hämtade i kasten den önskade bokstäfven, närmade den till rännan, hvarvid knappen nedtrycktes af flathanden och „nåsan“ förde stilen till de i apparaten förut uppradade, af en svagt verkande fjäder fasthållna bokstäfverna. Samtidigt sköts raden något åt sidan, för att lämna rum för nästa stil. Så snart stilen kommit ned i apparaten, frigjordes knappen, „nåsan“ veks tillbaka och nästa stil var färdig att emottagas. Bleckrännans botten kunde öppnas, för att bortskaffa de färdiga raderna.

Det ges ytterligare några apparater, hvilka hafva till ändamål att på mekanisk väg rada de af sättaren ur kastfacken tagna stilarna vid hvarandra.

En af de mest bekanta, är den genom utställningen i Paris 1889 af ingenjör Alexander Lagerman i Jönköping uppfunna „Typothetern“. Redan i början af sjuttioalet hade han upfunnit en högst originell sättmaskin jämte därtill hörande utslutningsmekanism.

Typothetern kan icke med fog kallas någon egentlig maskin, utan endast en liten apparat för sättningens förenkling och påskyndande. Den anbringas vid kastregalen. Sättaren tager som förut typerna ur kasten och kastar dem med bägge händerna i den trattformiga behållaren, obekymrad huru stilarna falla. Den genialt uttänkta, ytterst finkänsliga mekanismen för stilarna i den rätta ställningen och radar dem bredvid hvarandra. De på sådant sätt satta raderna öfverföras se'n till en fullständigt automatiskt arbetande utslutningsapparat, hvilken gör ut raderna på samma längd. Det påstås, att en sättare med denna apparat, så snart han uppnått något färdighet och är i stånd att arbeta med båda händerna, kan sätta 4,000—5,000 typer pr timme.

Genom enkla förändringar är det möjligt, att göra apparaten användbar för olika kegel. För tre typotheter är en utslutningsapparat tillräcklig. Afläggningen tillgår som vanligt.

Lagerman har äfven konstruerat en sorterapparat för spatier. Han ville, att sättaren vid afläggningen skulle kasta alla spatier och halfvor i ett fack, från hvilket de sedan skulle vandra till sorterapparaten som efter deras tjocklek skilde dem i fina spatier, fjärdedelar, tredjedelar och halfvor samt uppsatte dessa för utslutnings-

apparaten, hvarjämte den utkastade alla sönderbrutna och böjda spatier.

I Wien och Berlin har den Lagermanska uppfinningen ej haft någon vidare lycka. Dess förnämsta fält har varit England och Amerika. 1887 förklarades det af tyska riket d. 10 maj samma år utgifna patentet ogiltigt på grund af att de stadgade afgifterna ej betalats, men synes snart åter hafva trädtt i kraft, ty d. 26 april 1888 öfverfördes patentet på ett bolag i London vid namn „The Lagerman Typotheter and Justifier Company“, hvilket aktiebolag d. 22 maj 1890 förvärfvade sig ett tilläggsopatent under titel „mekanism för framförande af bokstäfver vid sättmaskiner“. Redan förut hade af samma firma d. 12 aug. 1888 uttagits patent på utslutningsapparat vid sättmaskiner. Häraf framgår att man sökte omdana typothetern till något liknande sättmaskinen, för att göra den mera produktiv. Det engelska bolaget eger ännu bestånd, men lär icke göra särdeles goda affärer, fastän typothetern lär användas i rätt många engelska officiner. Däremot har det i New-York bildade „Lagerman Typotheter Company“ redan gått omkull. Äfven i Stockholm var i slutet af 80-talet på tal om att bilda ett aktiebolag, som skulle exploatera de Lagermanska uppfinningarna, dock stannade företaget i sin linda.

(Forts.)

Ohjesäntö

Kansainväliselle Kirjaltaja- keskustoimistolle.

(Jatk. n:roon 48-49).

B. I. akkotiloissa.

10 §. Lakkoihin, joissa tulee kysymykseen kannatusavun saanti muilta liitoilta, voidaan ryhtyä näiden kanssa niistä ensin suostuttua.

Tämän määräyksen kautta ei kuitenkaan loukata kannatusavunsaantioikeutta puolustuslakkoissa.

11 §. Mainittu suostumus tapahtuu siten, että se liitto, jonka piirissä sellainen lakko on alkamaisillaan, lähettää kansainväliselle Keskustoimistolle seikkaperäisen selityksen lakon syistä, niiden kaupunkien, painojen ja kirjaltajien lukumäärästä, joita lakko tulee koskemaan, sekä yleensä kaikista niistä asianhaaroista, jotka yhdellä tahi toisella tavalla saattaisivat vaikuttaa liittojen päätöksiin.

Luottavaisella tiedonannolla ilmoittaa Keskustoimisto sitte asiantilan muille liitoille ja pyytää heiltä pikaista lausuntoa.

12 §. Jos 2/3 osallista liitoista kannattaa kysymyksessä olevan lakon aloittamista, niin määrää Keskustoimisto heti yleisen veron, joka rasittaa kaikkia jäseniä yhtäläisesti.

13 §. Ellei yhteistä suostumusta 12 §:n mukaan saada aikaan, niin kehoitetaan kysymyksessä olevaa liittoa luopumaan lakon aikeestaan.

14 §. Jos tämä ei voi myöntyä siihen, niin on sen itse kantaminen seuraukset yrityksestään, eikä Keskustoimiston puolelta tapahdu mitään kannatusavun pyyntöä.

15 §. Osallisten liittojen johtokuntien s. o. kansalliskirjurien on pidettävä huoli siitä, että edellä olevilla ehdoilla alkaneessa lakossa heidän osaltaan tulevat kerätyt apuverot säännöllisesti joka kahdeksas päivä lähetetään kansainväliseen Keskustoimistoon.

16 §. Kansainvälisen Keskustoimiston on puolestaan pidettävä siitä huoli, että rahamäärät säännöllisesti lähetettyinä saapuvat niitä vastaanottamaan määrätuille välitystoimikunnille ja henkilöille.

17 §. Lakkotiloissa nousee osallisten liittojen yhteisesti suoritettava maksimimäärä 2:teen frankiin päivässä kutakin lakkolaista kohden.

Kysymyksessä olevan liiton vallassa on, josko se tahtoo omista varoistaan jakaa lakossa oleville jäsenilleen suuremman määrän tahi ei.

18 §. Lakko julistetaan päättyneeksi kohta kun isännistö on hyväksynyt kirjaltajien vaatimukset tahi jos asianomaisen liiton johtokunnan eli hoitotoimikunnan täytyy todistaa taistelun toiveettomaksi.

Tähän todistamiseen nähden ovat vaikuttavina lakonrikkokojain paljous sekä alunpitäin taisteluun ryhtyneiden ja taistelua yhä pitkittävien kirjaltajain lukumäärä sekä myöskin liikeolot.

19 §. Lakon päättymisen ilmoittava keskus-toimisto viipymättä osallisille liitoille.

20 §. Tilin tulee tapahtua mahdollisimman lyhyessä ajassa ja sen toimittaa Keskustoimisto kiertokirjeellä liittojen tiedoksi.

21 §. Mahdollinen sisääntulo-ylijäämä säilytetään kassassa samanlaisia tarkoituksia varten.

22 §. Julkiset kannatusavun pyynnöt järjestyneille kirjaltajille saattavat tapahtua ainoastaan Keskustoimiston välityksellä.

C. Matka-avun suhteen.

23 §. Jokainen liitto, joka kuuluu kansainväliseen Keskustoimistoon ja työlakon sattuessa alueellensa toivoo koko järjestyneeltä kirjaltajistolta saavansa kannatusapua, on velvollinen antamaan matka-apua kaikille matkustaville kirjaltajille.

24 §. Oikeutettuja tätä matka-apua saamaan ovat kaikki Kansainväliseen Keskustoimistoon osallisiin liittoihin kuuluvat latojat, painajat, kirjasinvalajat tahi muut graafillisen ammatin haaraa harjoittavat henkilöt, jotka oikeudellisesti omistavat jonkun näistä liitoista antaman jäsenkirjan.

25 §. Matka-avusta tulee II:sen kansainvälisen kongressin päätöksen mukaan tapahtumaan seikkaperäinen järjestely.

IV Luku.

Kansainväliset kongressit.

26 §. Kansainvälinen kongressi voidaan kutsua kokoon, jos keskus-toimisto kolmen kansan liiton pyynnöstä, jota liittojen enemmistö kannattaa siten päättää, tahi jos viimeksi koossa ollut kongressi on sen päättämisestä nimenomaisen päätöksen tehnyt.

27 §. Kansainvälisellä kongressilla on oikeus ja valtuutus seuraaviin asioihin (jotka myös ovat sen tehtävät, nimitt).

a. Kongressitoimiston järjestäminen.

b. Hoitotoimikunnan kansainvälisen kirjaltajakeskus-toimiston asemasta laatiman kertomuksen vastaanotto.

c. Niiden kertomusten vastaanottaminen, joita liitot ovat valmistaneet maittensa sosiaalisten lakien laadinnasta siinä määrässä kuin ne koskevat järjestyneitä kirjaltajia.

d. Eri maiden liittojen lähettämien esitysten käsitteleminen ja päätösten teko.

e. Niiden toimenpiteiden määrääminen, joihinka on ryhdyttävä vastahakoisten liittojen suhteen s. o. sellaisten liittojen, jotka ovat jättäneet syrjään edellisten kansainvälisten kongressien päätökset eivätkä ole noudattaneet tätä ohjesääntöä.

f. Mahdollisesti myöskin sen liiton vaali, jonka on huostaansa ottaminen kansainvälinen keskus-toimisto.

g. Seuraavan kongressin paikan ja kokouksumisasjan määrääminen.

V Luku.

Muutos- ja loppumääräykset.

28 §. Siinä tapauksessa, että kansainvälinen kongressi on päättänyt kansainvälisen kirjaltajakeskus-toimiston lakkautettavaksi, tulee velvollisuuksien sitä liittoa kohtaan olla täytettyinä, jonka huostaan keskus-toimisto oli annettu.

29 §. Lakkautuksen tapahtuessa mahdollisesti löytyvät rahat sijoitetaan johonkin rahalai-

tokseen siinä maassa, jossa Keskustoimisto viiemeksi oli, korkoa kasvamaan.

Jos Keskustoimisto kymmenen vuoden sisällä edellisen lakkauttamisesta uudelleen järjestetään samoja tehtäviä varten, kuin edellisellekin oli määrätty, niin astuvat uuteen kansainväliseen keskus-toimistoon kuuluvat liitot mainittujen rahojen omistusoikeuteen.

Ellei kymmenen vuoden kuluessa toista kansainvälistä keskus-toimistoa ole uudelleen kuntoon järjestetty, niin jaetaan pääoma korkoineen niiden liittojen matka-apukassojen kesken — kunkin liiton jäsenluvun mukaan — jotka kuuluivat kansainväliseen keskus-toimistoon silloin kun se leikkautettiin.

Edellä oleva ohjesääntö astuu voimaan silloin kun osallisten liittojen johtokunnat sen hyväksyvät.

Fria ord. — Vapaita sanoja.

Stråkjrbrytare

tyckes i vårt land behandlas på ett sätt, som är alldeles motsats hvad man i andra land praktiserar, att döma af en nyligen inom Helsingfors timad händelse. För att bättre kunna uppfatta betydelsen af det skedda, anse vi att en kort återblick på förhållandena sedan 1890 bifogas. Det var nämligen detta år, som Helsingfors typografer genomdrefvo en lokal tariff och bland dem, som var en af de mest energiska att motsätta sig typografernas sträfvan, var just den som här nedan omnämnes. Personen i fråga har sedan dess svingat sig upp till faktor å ett af hufvudstadens tryckerier och har äfven under den senare af typograferne beramade „rörelse“ uppmärksamats som ett från sin gamla åsikt vidhållande subjekt, hvarför ett återfall — om så skulle erfordrats — ej varit alldeles otänkbart. Fogade så händelsen, att han i dagarna hade 25 år stått i typografiens tjänst. Detta kom han „händelsevis“ att nämna för en af arbetarena å den officin han är anställd. Denna som är en gammal veteran inom organisationen, kunde ej hålla inne med det förtroliga meddelandet utan — troligen i följd af ålderdomssvaghet — omtalade nyheten för de öfriga kamraterna, med det resultat, att en lista utsändes, som fann 17 tecknare och inbringade den lilla obetydligheten af sextio (60) fmk. Ett par kandelabrar anskaffades och med dessa under armen presenterades de samma för „festföremålet“. Öfverraskningen var naturligen stor synnerligast då mottagaren erinrade sig huru olika typografernas omdöme om hans person var nu och för 10 år sedan.

Några reflexioner öfver ofvannämnda händelse anse vi oss ej behöfva göra, ty de som reflektera öfver detta betydelsefulla drag, ha en personal, hvilken till största delen består af förbunds medlemmar, skola nog bedöma handlingen till sitt fulla värde.

Observator.

Notiser. Uutisia.

— **Kuollut.** Tämän kuun 5 p:nä vaipui tuon meille kirjaltajille tavanmukaisen keuhkotaudin uhriksi latojaituri *Hugo Elof Lindström* ainoastaan 25 vuoden ikäisenä. Vainaja oli suorittanut oppinsa Hämeäläisen kirjap. osakeyhtiön kirjapainossa Hämeenlinnassa sekä tämän jälkeen työskenteli Kokkolassa sekä viimeksi Helsingissä Suomal. Kirjallisuuden Seur. kirjapainossa. Ollen säännöllisyyttä työssä harastava henkilö oli vainaja myöskin yksi niitä rehelliisiä, vilpittömiä luonteita, joita harvoin tavataan. Perheen ainoata tukea jäivät vaille nuori leski sekä pieni lapsi.

— **„Nya Pressens“ indragning.** Vid extra bolagsstämma med Tidnings- och tryckeriaktiebolagets aktionärer den 5 dennes beslöts bland annat att till årets utgång med full lön bibehålla alla vid Nya Pressens redaktion anställda personer samt hela tryckeripersonalen till utgången af september månad. De kostnader, hvilka under halfåret från 1 juli till utgången af december iföljd af indragningar komma att drabba bolaget, stiga till den betydande summan af något öfver 73,000 mark. En förmögenhetsförlust af detta slag har hittills icke förekommit i vårt land. Härtill kommer den indirekta förlust, hvilken icke ens kan uppskattas, genom att tiotal i bolagets tjänst anställda personer beröfvats en säker utkomst för framtiden.

— **Faktoriksi** Polytypoksen kirjapainoon Turussa on otettu hra A. Nordberg, joka on työskennellyt G. W. Wilénin kirjapainossa Turussa.

— **Utlärda.** Å Hufvudstadsbladets nya tryckeri blefvo den 1 september sättereleverna *Viktor Alfred Glans* och *Johan Hjalmar Andersson* förklarade, efter avslutad lärotid, utlärda.

— **H:fors Typografernes förenings sportklubb** hade den 9 september anordnat kapprodd om klubbens vandringspokal. I täflingen, som ägde rum å 1 kilometers bana från fjärden ned till Gråsvikshamnen, deltog 8 båtlag, tillhörande tryckeripersonalerna i staden. Bland dem togs pokalen af roddarne från *Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri* med en tid af 4 minuter 52¹/₅ sekunder. Senaste höst vanns pokalen af roddare från Finska Literatur-sällskapetets tryckeri, med en tid af 5 m. 5¹/₅ sek. Det segrande båtlaget utgjordes af herrar *Hjalmar Sundbäck* förare, *Hjalmar Andersson* 1:sta, *Yrjö Henriksson* 2:dra och *Julius Nordman* 3:dje åra samt *Emil Ljungqvist* stroke. Närmast det segrande kom båtlaget från *Tilgmanns tryckeri* med 4 m. 53³/₅ sek. (*H. Nyman* förare, *E. Johansson*, *E. Lindroos*, *U. Hellman*, *V. Ananiasson*) samt *Päivälehtis båtlag* med 4 m. 54³/₅ sek. (*S. Johansson*, förare, *K. Liljeström*, *H. Forsblom*, *E. Haggren*, *O. Koskinen*). Samtliga roddare i dessa de snabbaste båtlagen tilldelades silfvermedaljer.

„Typografernas sportklubbs vandringspris“ är föräradt af intresserade sportvänner inom typografikåren i Helsingfors och utgöres af en ståtlig pokal med beslag i silfver och guld. Foten består af en väl modellerad Herkulesgestalt och på locket af drifvet silfver med dekorationer i guld står en roddare skyldrande med sin åra.

— **„Nordisk Boktryckarkonst“** N:o 6 har utkommit med bl. a. följande innehåll: Gutenberg. Ett femhundra-årsminne. — Ur censurens historia. Af L. Chr. Nielsen (forts.) — Minnen och studier. Af Hugo Lagerström (forts.) — Boktrycksvalsmassa. — Norsk afdelning: Opfindelse af papir, pen og blæk. — Slagskuggor. Motiv från Normandie. — Dansk afdelning: Vor sanitære kamp. Af Gustav Clausen. — Dessutom medföljer tvänne konstbilagor.

— **Uusia kirjapainoja.** Hra A. Grönberg Haminassa on puuhissa ostaa Ruotsista uuden kirjapainon Haminaan sen sijaan, jonka maist. Wirkki on myönyt Turkuun.

— Kolmas kirjapaino Hämeenlinnaan tulee perustettavaksi ensi kuussa. Hankkeeseen on ryhtynyt yhtiö, johon kuuluu hrat *K. Laurén*, *Aug. Boman* ja *E. Johansson*, ja kirjapaino alkaa toimensa heti kun ulkomailta tilatut tavarat saapuvat. Pääasiassa tullaan suorittamaan aksidenssitöitä.

Jokaisen jäsenen kunnianasia on säännöllisesti suorittaa maksunsa.

Helsingissä 1900.

J. Simeliuksen perillisten kirjapaino osakeyhtiö.